

علم، جامعه و حاکمیت در بحران کرونا: چگونگی تعامل و تقابل

دکتر علی ملکی^۱

ارائه شدند بدون اینکه هنوز مقاله به صورت کامل نگارش شده باشد. این کارگاه در پی سه هدف بود: (۱) رفع حائل میان مجموعه داوران و مجموعه نویسندگان مقالات به وسیله ایجاد فضای بحث و گفت‌وگو در محیطی صمیمی؛ (۲) گفتگو میان تخصص‌ها و رشته‌های مختلف در قالب یک ویژه‌نامه مسئله‌محور سیاستی چندوجهی؛ (۳) صرفه‌جویی در زمان نویسندگان مقالات در مرحله اصلاحات، چرا که در ابتدا نسخه اسلایدی مقاله بدون اینکه به نگارش کامل در بیاید تهیه شد و سپس با دریافت نظرات مسووت و دیالکتیکی داوری، مستقیماً در نگارش (و حتی بعضاً در مرحله پژوهش میدانی) اعمال شد.

سوم اینکه به مدد نیاز به مطالعات متفاوت و سرعت عمل در دوران بحران، قالب‌های جدیدی از مقالات علمی در نشریه توسعه یافتند- همانند نقد کتاب، تجربه‌نگاری، دیدگاه تخصصی، خلاصه سیاستی، و تحلیل گزارش‌های ملی و بین‌المللی. البته گفتنی است که نشریه پیش از این شروع به متنوع‌سازی انواع مقالات علمی قابل ارسال نموده بود و قالب‌هایی همانند مقالات ترویجی، ترجمه‌ای، و مروری را افزوده بود. در نهایت از مجموع ۱۴ چکیده دریافتی، ۶ مقاله در محورهای

با یاری خداوند متعال و همکاری پژوهشگران و دست‌اندرکاران اجرایی فصلنامه سیاست‌نامه علم و فناوری، ویژه‌نامه پیش‌رو با عنوان «علم، جامعه و حاکمیت در بحران کرونا: چگونگی تعامل و تقابل» به عنوان یکی از اولین ویژه‌نامه‌های علمی کرونایی ایران منتشر گردید. هر چند فصلنامه پیش از این نیز ویژه‌نامه‌هایی موضوعی منتشر کرده است، اما این ویژه‌نامه از ابعادی متفاوت بوده است.

اول اینکه در این ویژه‌نامه برای اولین بار رویکرد داوری باز و شفاف^۲ اتخاذ شد بدین معنی که نظرات داوران و پاسخ‌های نویسندگان در طی فرایند داوری و پس از آن بر روی وبگاه نشریه در دسترس همگان قرار گرفت. البته داوری همچنان بی‌نام صورت گرفته است. این رویکرد متأخر در جهان پژوهش می‌تواند به رفع بعضی از آسیب‌های هم‌تادآوری علمی کمک نماید.

دوم اینکه رویکرد هم‌اندیشی کارگاه‌محور در پیش گرفته شد، بدین معنی که ابتدا صرفاً چکیده‌ها دریافت شدند و با تمرکز بر جنبه تحلیلی-علمی نوآورانه آن‌ها،^۳ چکیده‌ها پذیرش یا رد اولیه شدند. سپس کارگاهی با حضور نویسندگان منتخب مقالات و داوران و سردبیر برگزار شد که در آن مقالات در قالب اسلاید

۱. دبیر علمی ویژه‌نامه، عضو هیئت علمی پژوهشکده سیاست‌گذاری

2. Open Peer Review (OPR)

3. Contribution

در کشور، ظرفیت‌های این رویکرد را برای مقابله با بحران کرونا به همراه ارائه شواهدی از نمونه‌های موفق مورد بررسی قرار می‌دهد. مقاله چهارم به قلم عمادالدین پابنده، حسین میرزاپور و زهرا مجدی‌زاده با عنوان «در جست‌وجوی بدیلی برای سیاست قرنطینه کامل: حکمرانی داده-محور در مواجهه مؤثر با کوید-۱۹» مبتنی بر اسناد و اطلاعات موجود درباره کشورهای جنوب شرق آسیا (تایوان، کره جنوبی، ژاپن و سنگاپور) که حکمرانی کلان‌داده را محور مدیریت بحران کوید-۱۹ قرار داده‌اند، به ارزیابی عملکرد آن‌ها در بحران کرونا پرداخته است. همچنین این مقاله تجربه اپلیکیشن ماسک و درگاه غربالگری آنلاین وزارت بهداشت را از منظر تحقق مدیریت داده‌محور بحران در کشور مورد تحلیل قرار داده است. مقاله پنجم با عنوان «معرفی تفکر طراحی در سیاست‌گذاری: سیاست‌های ایران در مقابله با کرونا» به‌همت حمزه حاجی عباسی به نگارش درآمده است. هدف این مقاله ترویجی، معرفی رویکرد تفکر طراحی در حل مسائل با پیچیدگی بالا است. ادعای اصلی این مقاله این است که تفکر طراحی با داشتن دیدگاه غیرخطی، انسان‌محور، مشارکتی و یادگیری از شکست می‌تواند برای شناخت و حل بحران‌های چندوجهی همانند همه‌گیری جهانی کرونا مفید باشد. در نهایت، مقاله ششم با عنوان «ضرورت نقش‌آفرینی ایران در تولید واکسن کرونا با نگاهی به بازارهای بین‌المللی» به قلم وحید مرندی به مقوله تولید واکسن در بحران کرونا می‌پردازد. این دیدگاه تخصصی در نظر دارد اهمیت اقدام برای توسعه و تولید واکسن در کشور را، با نگاه مقایسه‌ای با کشور هند به عنوان یکی از کشورهای نوورود و موفق در این عرصه، مطرح نماید.

اقتصاد، سیاست‌گذاری عمومی، سیاست علم و فناوری، حکمرانی داده‌محور و دیجیتال، تفکر طراحی، و صنعت واکسن‌سازی پذیرش نهایی دریافت کردند و منتشر شدند. مقالات در قالب‌های متنوع پژوهش کمی، پژوهش کیفی، دیدگاه تخصصی (سیاستی)، ترویجی و مروری بوده‌اند. اولین مقاله با عنوان «برآورد خسارت اقتصادی ناشی از اپیدمی بیماری کوید-۱۹ در ایران: مدل‌سازی هفت سناریو» به قلم سید رضا میرنظامی و سجاد رجبی به بررسی کمی شوک‌های این پاندمی در اقتصاد ایران می‌پردازد. این مقاله از مدل تعادل عمومی داده-ستانده استفاده کرده است تا کاهش ارزش افزوده تولیدی هر بخش از اقتصاد را تحت هفت سناریو مدل‌سازی نماید. دومین مقاله به قلم ابوالفضل نصری و ابوالفضل باقری و علیرضا بوشهری با عنوان «نقش حمایت‌های دولت در شکل‌گیری راهبردهای فرصت‌جویانه شرکت‌های دانش‌بنیان در مواجهه با پیامدهای پاندمی کرونا» مبتنی بر مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با مدیران شرکت‌های دانش‌بنیان -در کنار جمع‌آوری داده‌های کمی- به بررسی حمایت‌های دولتی بر شکل‌گیری راهبردهای چهارگانه تدافعی، فرصت‌جویانه، واکنشی و تحلیل‌گرانه شرکت‌های دانش‌بنیان در مواجهه با پیامدهای همه‌گیری کرونا پرداخته است. این دو مقاله مقالات برگزیده این ویژه‌نامه بوده‌اند.

مقاله سوم با عنوان «بررسی ظرفیت‌ها و کارکردهای رویکرد نوآوری صرفه‌جویانه در شرایط بحران کرونا و درس‌آموخته‌هایی برای دوران پسا کرونا» به قلم علیرضا نعیمی و علیرضا معینی به نگارش درآمده است. نوآوری صرفه‌جویانه جریان جدیدی در مطالعات نوآوری است که تمرکز آن توسعه محصولات نوآورانه برای بازارهای دارای محدودیت است. این مقاله ترویجی، ضمن مرور بنیان‌های تئوریک رویکرد نوآوری صرفه‌جو برای اولین بار